

Mirela GORUNESCU
Ionuț Andrei BARBU
Mihaela ROTARU

DREPT PENAL
PARTEA GENERALĂ

Contribuția autorilor la elaborarea acestei lucrări a fost următoarea:

Conf. univ. dr. **Mirela GORUNESCU**: Capitolele II, III, IX, XIII, XIV;

Conf. univ. dr. **Ionuț Andrei BARBU**: Capitolele VI, VII, VIII, XII, XV;

Asist. univ. dr. **Mihaela ROTARU**: Capitolele I, IV, V, X, XI.

Conf. univ. dr. **Mirela GORUNESCU**
Conf. univ. dr. **Ionuț Andrei BARBU**
Asist. univ. dr. **Mihaela ROTARU**

DREPT PENAL

PARTEA GENERALĂ

Universul Juridic
București
-2014-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2014, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GORUNESCU, MIRELA

Drept penal : partea generală : curs universitar / Mirela Gorunescu,
Ionuț Andrei Barbu, Mihaela Rotaru. - București : Universul Juridic, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-508-7

I. Barbu, Ionuț Andrei

II. Rotaru, Mihaela

343(498)(075.8)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
E-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Abrevieri

alin.	alineat
art.	articol
B. Of.	Buletinul Oficial, Partea I
c.	contra
C. Ap.	Curtea de Apel
C. civ.	Codul civil
C. mun.	Codul muncii
C. pen.	Codul penal
C. pr. civ.	Codul de procedură civilă
C. pr. pen.	Codul de procedură penală
CDP	Caiete de Drept Penal
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Convenție	Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Convenția Europeană a Drepturilor Omului)
CSJ	Curtea Supremă de Justiție
dec.	decizie
Dreptul	Revista „Dreptul”
ed.	ediție
Ed.	Editura
etc.	et caetera („și celelalte”)
H.G.	Hotărârea Guvernului
hot.	hotărârea
<i>ibidem</i>	în același loc
ICCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
JOUE	Jurnalul Oficial al Uniunii Europene
lit.	litera
M. Of.	Monitorul Oficial al României, Partea I
n.a.	nota autorului
nr.	numărul
O.G.	Ordonanța Guvernului
O.U.G.	Ordonanța de urgență a Guvernului
op. cit.	opera citată
p.	pagina
pct.	punctul
pen.	penal (ă)
pp.	paginile
RDP	Revista de Drept Penal
RRD	Revista Română de Drept
s.	secție
SDR	Revista „Studii de drept românesc”

s.n.	sublinierea noastră
S.U.	Secțiile Unite
sent.	sentință
ș.a.	și alții (altele)
Trib.	Tribunalul
Trib. Suprem	Tribunalul Suprem
urm.	următoarele
vol.	volumul

CAPITOLUL I

INTRODUCERE ÎN DREPTUL PENAL

Secțiunea 1

Noțiunea de „drept penal”. Obiectul dreptului penal. Scopul dreptului penal

1.1. Noțiunea de „drept penal”

Întreaga viață socială este normată, în sensul că există reguli scrise în privința modalității în care se desfășoară fiecare activitate în parte, asigurându-se astfel progresul social. Deoarece s-a constatat de-a lungul timpului că în realitatea înconjurătoare există persoane care încalcă aceste reguli, perturbând astfel ordinea socială, s-a impus nevoia de a contracara aceste fapte printr-o serie de dispoziții legale care să stabilească, în primul rând, care fapte constituie infracțiuni, și, în al doilea rând, care sunt sancțiunile care se aplică celor care le comit. Un asemenea instrument este dreptul penal.

Noțiunea de „drept penal” comportă două accepțiuni, aceea de *ramură distinctă de drept* și aceea de *știință a dreptului*, și a beneficiat de numeroase definiții de-a lungul timpului din partea a diferiți autori¹.

Ca și ramură de drept, dreptul penal cuprinde un complex de norme juridice care au ca obiect protecția valorilor sociale, norme care sunt guvernate de anumite principii. Ca și știință a dreptului, dreptul penal se ocupă cu studiul normelor juridice prin care este prescrisă conduita tuturor membrilor societății, în sensul de a fi stabilite faptele ilicite și sancțiunile aplicabile.

Studierea normelor juridice de drept penal se impune ca o necesitate în contextul în care acestea trebuie să fie în directă concordanță cu evoluția societății, pentru a putea fi întotdeauna în măsură să corespundă cerințelor sociale la un anumit moment dat.

Prin „**drept penal**” înțelegem *totalitatea normelor juridice care stabilesc ce fapte constituie infracțiuni, condițiile răspunderii penale, precum și sancțiunile ce urmează a fi aplicate de către instanțele judecătorești persoanelor care au săvârșit infracțiuni, în scopul apărării celor mai importante valori sociale ale statului de drept*².

Sunt prefigurate astfel instituțiile fundamentale ale dreptului penal, respectiv infracțiunea, sancțiunea și răspunderea penală.

¹ Al. Boroi, *Drept penal. Partea generală. Conform noului Cod penal*, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 1; C. Bulai, B.N. Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București 2007, p. 2; T. Dima, *Drept penal. Partea generală*, ed. a 3-a, revăzută și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 2.

² C. Mitrache, Cr. Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, ed. a 4-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2005, p. 8; Al. Boroi, *op. cit.*, p. 2.

Plecând de la definiție, putem constata că **obiectul dreptului penal** este reprezentat de sfera relațiilor de apărare socială¹ prin aceea că dreptul penal nu poate fi analizat în afara relațiilor sociale pe care trebuie să le protejeze, pe de o parte, prin existența normelor juridice penale care impun o anumită conduită cetățenilor, una de conformare la norme, și, pe de altă parte, prin aplicarea sancțiunilor împotriva celor care au nesocotit normele, aflându-se astfel într-un raport juridic de conflict².

Spre deosebire de Codul penal anterior, în care era stabilit în chiar art. 1 care este scopul legii penale, legiuitorul Codului penal în vigoare nu a mai cuprins o asemenea dispoziție în actul normativ în discuție, luându-se astfel drept model Codurile penale europene, din care această prevedere lipsește.

Neprevăderea expresă a scopului legii penale nu presupune că dreptul penal nu mai are un scop, acesta din urmă fiind reprezentat de apărarea valorilor sociale împotriva infracțiunilor care trebuie combătute prin mijloacele sale specifice.

Valorile sociale la care facem referire se regăsesc incluse în chiar legea fundamentală a țării, în Constituția României, și privesc: persoana cu atributele sale, proprietatea publică și privată, precum și statul sub aspectul apărării suveranității, independenței, unității și indivizibilității acestuia.

Protecția relațiilor sociale care apar și se dezvoltă cu privire la aceste valori sociale se constituie în **scopul legii penale**, iar aceasta se constată cu ușurință prin analiza Părții speciale a Codului penal, acolo unde normele de incriminare sunt sistematizate pe titluri, în funcție de obiectul protecției penale, raportat la valorile sociale mai sus amintite, și anume: infracțiuni contra persoanei, infracțiuni contra patrimoniului, infracțiuni privind autoritatea și frontiera de stat, infracțiuni contra securității naționale etc.

Normele juridice penale se regăsesc înscrise, în primul rând, în Codul penal, dar și în „legi organice, ordonanțe de urgență sau alte acte normative care la data adoptării lor aveau putere de lege”, după cum se prevede în art. 173 C. pen., relativ la noțiunea de „lege penală”. Împărțirea Codului penal în Partea generală, acolo unde sunt cuprinse normele cu caracter general relative la aplicarea legii penale în timp și spațiu, la infracțiune, la sancțiunile de drept penal, și Partea specială, în care sunt cuprinse normele de incriminare, determină considerarea faptului că dreptul penal are ca subramuri Partea generală și Partea specială, acestea două fiind în relație de interdependență prin aceea că normele din Partea generală sunt aplicabile normelor din Partea specială în integralitatea lor, iar acestea din urmă ar fi lipsite de aplicabilitate practică în lipsa dispozițiilor generale.

Secțiunea a 2-a

Principiile fundamentale ale dreptului penal

Elaborarea și aplicarea normelor juridice de drept penal nu se pot realiza fără respectarea unor linii călăuzitoare, a unor reguli de maximă generalitate, care guvernează ansamblul sistemului juridic, conferindu-i acestuia omogenitate și coerență. La aceasta se referă principiile fundamentale ale dreptului penal.

¹ V. Dongoroz, *Drept penal (reeditarea ediției din 1939)*, Asociația Română de Științe Penale, Ed. Tempus, București, 2000, p. 28; C. Mitrache, Cr. Mitrache, *op. cit.*, p. 9.

² I. Oancea, *Tratat de drept penal. Partea generală*, Ed. All, București, 1994, p. 7; M. Zolyneak, M.I. Michinici, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Fundației „Chemarea”, Iași, 1999, p. 9.

Analizând doctrina¹, am constatat că nu există un punct de vedere unitar cu privire la numărul și conținutul acestora, însă un lucru este cert, și anume că principiile fundamentale guvernează întregul drept penal.

În opinia noastră, sunt principii fundamentale ale dreptului penal următoarele: principiul legalității, principiul egalității în fața legii penale, principiul umanismului, principiul personalității răspunderii penale, principiul că infracțiunea este singurul temei al răspunderii penale, principiul prevenirii faptelor prevăzute de legea penală și principiul corespondenței normelor juridice penale cu realitatea obiectivă.

2.1. Principiul legalității

Este un principiu unanim acceptat în literatura de specialitate, atât la nivel național, cât și internațional, avându-și sursa în prevederile Declarației universale a drepturilor omului, adoptată de Adunarea Generală a ONU la data de 10 decembrie 1948.

Principiul legalității exprimă ideea potrivit căreia apărarea socială, ca și dezerat al dreptului penal, nu se poate realiza decât în limitele prevăzute de lege.

Acest principiu își găsește consacrare în dispozițiile art. 1 și 2 C. pen., cu referire la cele două aspecte ale sale, și anume: legalitatea incriminării și legalitatea sancțiunilor de drept penal.

Astfel, conform art. 1 C. pen., vorbim despre legalitatea incriminării atunci când: „(1) Legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni. (2) Nicio persoană nu poate fi sancționată penal pentru o faptă care nu era prevăzută de legea penală la data când a fost săvârșită”.

În consecință, nu poate fi atrasă răspunderea penală a unei persoane pentru săvârșirea unei fapte, dacă acea faptă, la momentul săvârșirii sale, nu era prevăzută de legea penală ca fiind infracțiune.

În art. 2 C. pen. se prevede legalitatea sancțiunilor de drept penal prin aceea că: „(1) Legea penală prevede pedepsele aplicabile și măsurile educative ce se pot lua față de persoanele care au săvârșit infracțiuni, precum și măsurile de siguranță ce se pot lua față de persoanele care au comis fapte prevăzute de legea penală. (2) Nu se poate aplica o pedeapsă ori nu se poate lua o măsură educativă sau o măsură de siguranță dacă aceasta nu era prevăzută de legea penală la data când fapta a fost săvârșită. (3) Nicio pedeapsă nu poate fi stabilită și aplicată în afara limitelor generale ale acesteia”.

Raportând textul legal la denumirea marginală a articolului, observăm că în sfera sancțiunilor de drept penal legiuitorul a inclus pedepsele, măsurile educative și măsurile de siguranță care se pot lua față de o persoană care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală sau o infracțiune, după caz, dar numai dacă sunt prevăzute și în limitele prevăzute în legea penală, la data săvârșirii faptei.

¹ C. Mitrache, Cr. Mitrache, *op. cit.*, p. 27; C. Bulai, B.N. Bulai, *op. cit.*, p. 48; M.I. Michinici, *op. cit.*, p. 28.

2.2. Principiul egalității în fața legii penale

Deși acest principiu nu are o reglementare expresă în Codul penal în vigoare, totuși și acesta se constituie într-un principiu fundamental al dreptului penal.

Consacrat la nivel internațional în Declarația universală a drepturilor omului și la nivel național în Constituția României, respectarea acestui principiu asigură aplicarea în mod egal a legii penale, în sensul că toate persoanele care au comis fapte ilicite vor suporta rigorile legii penale fără privilegii și fără discriminări. Nimeni nu este mai presus de lege, după cum se prevede chiar în cuprinsul art. 16 alin. (2) din Constituție.

În analiza acestui principiu, în doctrină¹ s-a afirmat că, deși nu este prevăzut expres, el se deduce implicit din faptul că legea penală nu prevede imunități sau privilegii care să permită inegalități de tratament în aplicarea sa.

Legea penală se aplică infracțiunilor care au fost săvârșite cât timp ea este în vigoare, atât pe teritoriul țării, cât și în afara acestui teritoriu, în anumite condiții, după cum reiese din dispozițiile relative la aplicarea legii penale în timp și spațiu.

În consecință, orice persoană care a săvârșit o infracțiune și care îndeplinește condițiile generale ale răspunderii penale va fi sancționată după cum prevede legea în discuție.

Însă în art. 13 C. pen., legiuitorul vorbește despre imunitatea de jurisdicție. Astfel, „legea penală nu se aplică infracțiunilor săvârșite de către reprezentanții diplomatici ai statelor străine sau de către alte persoane care, în conformitate cu tratatele internaționale, nu sunt supuse jurisdicției penale a statului român”.

Considerăm că dispozițiile acestui articol nu vin în contradicție cu existența acestui principiu fundamental, deoarece în acest caz se afirmă supremația tratatelor internaționale la care România este parte. Legea penală română se aplică dacă nu se dispune altfel printr-un tratat internațional la care țara noastră este parte, după cum se prevede în art. 12 C. pen. Aceste dispoziții sunt o consecință a armonizării legislației noastre cu cea de la nivel european.

2.3. Principiul umanismului

Nici acest principiu nu beneficiază de prevedere expresă în cuprinsul Codului penal în vigoare.

Principiul umanismului presupune respectarea întotdeauna a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, consacrate în Constituție, în Capitolul al II-lea (art. 22-52), în activitatea de aplicare a legii penale.

În conformitate cu dispozițiile art. 53 din Constituția României, restrângerea unor drepturi și libertăți se poate face numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor, într-o măsură proporțională situației care a determinat-o.

¹ C. Mitache, Cr. Mitache, *op. cit.*, p. 47.